

גאווה ודעה קדומה

רוברט ויסטריך

ביום 13 בינואר 2005 פרסם העיתון לונדון סאן תמונה של הנסיך הארי, השלישי בתור למלוכה, לבוש מדים נאציים במסיבת יום הולדת. ראשי ארגונים יהודיים באנגליה ומנהיג המפלגה השמרנית הבריטית באותה עת, מייקל הווארד, הביעו תדהמה וזעזוע. הם ציפו להתנצלות פומבית מפורשת. ההתנצלות אמנם לא איחרה לבוא, אך היא לא ענתה בדיוק על הציפיות. דובר הנסיך הקריא הצהרה בזו הלשון: "הנסיך הארי מתנצל אם העליב או גרם מבוכה כלשהי. הוא מבין שבחר בתלבושת לא מוצלחת".¹ הנסיך בן העשרים, שגדל בעולם המלוכה, מודע היטב לעוצמתם של סמלים. ובכל זאת, הוא לא הזכיר בדבריו את השואה ולא היה ברור כלל על מה בדיוק התנצל – על העלבת היהודים או על הפגיעה בזכרם של החיילים הבריטים שנפלו בקרב מול גרמניה הנאצית. מנהיגים יהודים שהוסיפו לתבוע התנצלות ציבורית כנה הושתקו על ידי האליטות באנגליה, שטענו כי מן הראוי להניח לבחור המסכן. "אינני סבור שעליו להתנצל באופן פומבי" אמר, למשל, הלורד פלקונר, יועץ בכיר של ראש הממשלה טוני בלייר ומי שמחזיק בתואר "הלורד צ'נסלור", אחד התארים הרמים ביותר של בית הלורדים. "אני חושב שהוא כבר הבין מה קרה וזוהה הסיפור צריך להסתיים".² בסקר שנערך בקרב צעירים אנגלים בני 18 עד 24 אמרו יותר ממחצית הנשאלים כי לדעתם "אין שום בעיה עם התלבושת".³ שערוריית המדים הנאציים של הנסיך וחוסר הנכונות המופגנת של הממסד הבריטי לגנותו גינוי מפורש אינם בבחינת יוצא דופן. בשנים האחרונות החמירה

האנטישמיות בבריטניה במידה ניכרת והפכה ממטרד שולי לבעיה מדאגה ממש. נתוני הדו"ח השנתי של הסי-אס-טי, ארגון שהוקם בשנת 1996 במטרה לדאוג לביטחון הקהילה היהודית ולעקוב אחר פעילות אנטישמית בבריטניה, מראים ששנת 2004 הייתה השנה הגרועה ביותר עד כה מבחינת מספר האירועים האלימים, מקרי הוונדליזם וההטרדות על רקע אנטישמי בממלכה המאוחדת. הדו"ח מצביע על 83 תקיפות פיזיות (לעומת 54 בשנת 2003, עלייה של 54 אחוזים), ועל 365 מקרים של התעללות או התנהגות מאיימת (לעומת 233 בשנת 2003, עלייה של 57 אחוזים). מספר התקריות האנטישמיות החמורות בבריטניה הוכפל מ-228 בשנת 2003 ל-532 בשנת 2004. מכל מדינות אירופה, בריטניה ניצבת היום במקום השני אחרי צרפת במספר התקריות האנטישמיות החמורות (במספרים מוחלטים), ואילו רוסיה ניצבת הרחק אחריה במקום השלישי.⁴

ואולם בריטניה אינה מתייחדת רק בתדירות התקריות האנטישמיות ובחומרתן, אלא גם בהיבטים אחרים של הבעיה. במדינות אירופיות רבות האנטישמיות רווחת בקרב גורמים ימניים קיצוניים, קבוצות שמאל רדיקליות או מיעוטים מוסלמים, שקולם הולך וגובר. אך בבריטניה, לעומתן, האנטישמיות הפכה לחלק אינטגרלי מן השיח של האליטות במדינה. רבות דובר על האנטישמיות בצרפת בפרט ובאירופה המערבית בכלל, העוטה לרוב כסות של אנטי-ציונות; אך במובנים מסוימים שנאת היהודים רווחת יותר, ואף הנית מסלחנות רבה יותר בחיים הציבוריים בבריטניה בהשוואה לכל מדינה אחרת באירופה. יתר על כן, בעוד צרפת מפנה משאבים רבים למאבק באנטישמיות ואף זוכה להצלחה מסוימת במיגור הנגע, התגובות הבריטיות לתופעה קלושות וסלחניות יותר, והגינויים הפומביים אינם זוכים בדרך כלל לגיבוי ממסדי או ממשלתי.

כדי לעמוד על אופייה הייחודי של האנטישמיות הבריטית ועל הסיבה לסלחנות הציבורית כלפיה, עלינו לזכור ששורשיה נטועים עמוק בהיסטוריה המודרנית של הממלכה. מאמצייהן של צרפת וגרמניה להילחם באנטישמיות קשורים קשר הדוק לזיכרון מאורעות השואה שהתרחשו על אדמתן. ברם, כיוון שבריטניה מעולם לא נדרשה לערוך חשבון נפש כזה, הפכה כיום לונדון למרכז עולמי של אנטישמיות מוסלמית קיצונית, המתאפיינת בדמוניזציה של יהודים ושל ישראל. יעידו על כך דבריה של מלני פיליפס, כתבת הדייני מיי, מלפני שנתיים: "לא תהיה זו הגזמה לומר שבבריטניה הכל מותר היום

נגד ישראל והיהודים... איני חשה עוד בנוח בארצי בגלל הארס הרב המופנה כלפי היהודים".⁵ במדינה כמו בריטניה, המתגאה בהיסטוריה ארוכת שנים של סובלנות, מתינות ורב-תרבותיות, זהו כתב אישום חמור מאין כמוהו. ואכן, אם לא יחול בקרוב שינוי של ממש, הרסן הבולם עדיין במידת מה את האנטישמיות בממלכה עלול להתפורר כליל, ובריטניה תהפוך למקום שבו היהודים כבר אינם נהנים מאותה מידה של ביטחון.

ב

שלא כמו גרמניה, צרפת, רוסיה או פולין, בריטניה מעולם לא הייתה מעוז של אנטישמיות בעידן המודרני. ועם זאת, המסורת הדמוקרטית הליברלית שלה מתאפיינת במידה רבה יותר של אמביוולנטיות כלפי יהודים ממה שמקובל להניח.⁶ בעקבות גלי ההגירה של שלהי המאה התשע-עשרה וראשית המאה העשרים ממזרח אירופה, גדל מספר היהודים בבריטניה מ־65 אלף איש בשנת 1880 לכדי 300 אלף נפש בשנת 1914.⁷ שני שלישים מיהודים אלו התיישבו בלונדון. מהגרים אלו שימשו לעתים קרובות מטרה להסתה ולהתקפות אנטישמיות, בעיקר מצד קבוצות שמרניות, שהאשימו אותם בנטיות סוציאליסטיות או אנרכיסטיות או בחתרנות מסוג אחר. ואמנם, בשנת 1905 חוקק 'חוק הזרים', שנועד להגביל גלי הגירה עתידיים של יהודים. אך היחס המפלה כלפי היהודים לא היה נחלתם של השמרנים לבדם; תנועת הלייבור הבריטית אף היא לא טמנה ידה בצלחת. רק כמה שנים קודם לכן, במהלך מלחמת הבורים בדרום אפריקה (1899–1902), נשמעו בבריטניה קריאות אנטישמיות ברוח שמאלנית פופוליסטית, שהטילו את האחריות למלחמה על קפיטליסטים ובעלי הון יהודים, בטענה שאלה חמדו את אדמותיהם עתירות הזהב של הבורים. "אינטרנציונל הזהב", כך כונו היהודים, חתר לכאורה לקדם את האינטרסים האפלים של היהדות העולמית, ו"הרעיל את בארות המידע הציבורי"⁸ באמצעות שליטתו בעיתונות ובאוצר.

במחצית הראשונה של המאה העשרים זוהו יהודי בריטניה לא רק עם הקפיטליזם, אלא גם עם הקומוניזם. מהפכת אוקטובר ברוסיה עוררה מחדש את הפחדים הישנים בדבר קנוניה יהודית-רוסית להשתלטות על אנגליה

או על העולם כולו.⁹ על רקע אווירה זו, אין פלא אפוא שעם פרסומם זכו "הפרוטוקולים של זקני ציון" לפופולריות הרבה ביותר דווקא בבריטניה.¹⁰ בתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה ובעקבות כינון המנדט הבריטי בארץ ישראל בידי חבר הלאומים, קיבלה השנאה האנטי־יהודית תנופה מחודשת. בראשית שנות העשרים של המאה העשרים הואשמו היהודים בארץ ישראל בהפקעת אדמותיהם של הערבים הפלסטינים כשהם מושיעים בכידונים אנגליים וממומנים בידי משלם המסים הבריטי. ההתבטאויות האנטי־ציוניות והאנטישמיות הפכו לחלק אינטגרלי מן ההתקפות של עיתוני הימין על ממשלו של לוד ג'ורג' ועל השלטון הבריטי בארץ ישראל.¹¹

הופעתם של אוסוולד מוזלי ותנועת 'איחוד הפשיסטים הבריטים' על המפה הפוליטית של אנגליה בשנות השלושים לוותה בטרוניה אנטישמית חדשה, בעלת מאפיינים מודרניים מובהקים: היהודים הואשמו בניסיון לגרור את בריטניה למלחמה מיותרת נגד גרמניה הנאצית.¹² טיעונו של מוזלי היו שילוב של סיסמאות פשיסטיות, קריאות לשמירה על תפארת האימפריה ולעשיית "שלוש עם כבוד", ושימוש פופוליסטי בשנאה אנטישמית מן הסוג הירוד ביותר, שרווחה ביחוד באזור האיסט אנד של לונדון. התרסות בסגנון מוזלי, שקראו לממשלה הבריטית להוכיח שהיא אינה נלחמת "מלחמה של יהודים", נשמעו גם בזמן מלחמת העולם השנייה. במהלך המלחמה עצמה התייחסו לא אחת אל היהודים כאל "גייס חמישי" או "זרים אויבים", והטענה הישנה שהאשימה את היהודים בשליטה בשוק השחור ובמעשי ריגול וחתרנות שבה וצפה על פני השטח.¹³ זרם אנטישמי תת־קרקעי זה תרם ככל הנראה לסירובה של בריטניה לתרום תרומה של ממש למאמצי ההצלה של יהדות אירופה במהלך השואה. נראה שגם חסימת העלייה היהודית לארץ ישראל משנת 1938 ואילך, וביחוד מתום המלחמה ועד 1948, מדיניות שנבעה לכאורה משיקולים פרגמטיים ומן האסטרטגיה האימפריאליסטית של בריטניה, הייתה קשורה במידה רבה לשנאת היהודים.

השואה לא ריככה במאומה את האנטישמיות בבריטניה. נהפוך הוא, הלך הרוח הזה רק הלך וגבר, וחלחל גם אל דרגי הממשל הגבוהים ביותר. השגריר האמריקני הראשון בישראל, גיימס מקדונלד, תיאר ביומנו ביום 3 באוגוסט 1948 את "השנאה היוקדת", כלשונו, של שר החוץ הבריטי ארנסט בוין כלפי "היהודים, הישראלים והממשלה הישראלית".¹⁴ בשנת 1947 קבע ריצ'רד קרוסמן, חבר במפלגת הלייבור, שהכיר את בוין באופן אישי, שהמדיניות הבריטית בארץ ישראל הושפעה יתר על המידה מ"נחישותו של אדם אחד

ללמד את היהודים לקח".¹⁵ סירובם של היהודים בארץ ישראל לסור למרות המנדט הציתה את "האנטישמיות הגלויה" של בוויין; שר החוץ הבריטי היה משוכנע ש"היהודים קושרים קשר עולמי נגד בריטניה המסכנה", ושהציונים, יחד עם ברית-המועצות, חותרים להפיל את האימפריה.¹⁶ ההתנגדות היהודית לשלטון המנדט בארץ ישראל, ובייחוד הוצאתם להורג בתלייה של שני סמלים בריטים בידי האצ"ל – פעולת נקם על הוצאתו להורג של חבר הארגון – עוררה בבריטניה בקיץ 1947 מהומות אנטי-יהודיות. ביום 1 באוגוסט 1947 הסתערו המוני צעירים על שכונות יהודיות במזרח לונדון, בליברפול, במנצ'סטר, בגלזגו ובערים נוספות. הם בזזו רכוש, תקפו בתי כנסת וחיללו בתי קברות.¹⁷ לא הייתה זו הפעם הראשונה או האחרונה שבה שימש הנעשה בארץ ישראל קטליזטור לעוינות אנטי-יהודית בבריטניה.

ג'ון באגוט גלאב, המפקד העליון של הלגיון הערבי במלחמת השחרור, הוא דוגמה מובהקת למזיגה של עמדה אנטי-ציונית ואנטישמיות. כמו רבים מחבריו הפרו-ערבים, סבר גם גלאב השמרן כי הקמתה של מדינת ישראל היא בבחינת פשע בל יסולח. הוא השמיע בגלוי הערות אנטישמיות והאמין בתוקף ש"אופיים השנוא" של היהודים הוא הסיבה שבעטייה הם נרדפו במהלך ההיסטוריה; שרוב יהודי רוסיה ומזרח אירופה היו בעצם כוזרים שלא היה להם שום קשר לארץ המובטחת; שהיהודים הם תוקפניים וקשי עורף מעצם טבעם; ושהמנטליות ה"נקמנית" של העם היהודי "עברה בהתמדה מדור לדור".¹⁸ "רעיון הגזע העליון", לדברי גלאב, אומץ בידי היהודים עוד בימי המקרא, וכך גם אמונתם שאסור להם לזהם את דמם "על ידי ערבובו בדם אחר". היהודים הם הם אבותיה האמיתיים של תורת הגזע, קבע גלאב, ויחסם לערבים מזכיר בעליל את רעיונותיו של היטלר.¹⁹

בתזכיר סודי מיולי 1946 האשים גלאב את היהודים בארץ ישראל בכך שהם מוסיפים "נדבך של פנטיות מזרח אירופית חדשה" למסורת היהודית העתיקה והשנואה. הוא טען שהם מחקים טכניקות נאציות ו"מחדירים את השנאה בקרב הצעירים ותנועות הנוער". היהודי הארצישראלי הצעיר, סיכם גלאב, הוא "נוקשה, צר אופקים, פנטי ומריר בדיוק כמו הנוער ההיטלראי שהיווה עבורו מודל לחיקוי".²⁰ גלאב תיאר את הציונות כתמהיל של "יהדות ונאציזם" לפחות ארבעה עשורים קודם שהאמירה הזאת נעשתה אפנתית.

את הטענה שהציונות היא בעצם גלגול של הנאציזם השמיע בשנות החמישים חבר בולט אחר בעילית הבריטית, ההיסטוריון ארנולד טוינבי. בספרו המונומנטלי עיון בהיסטוריה כינה טוינבי את הציונים "תלמידים של הנאצים",

---

וטען שהם אפילו "חיקו כמה ממעשי הרשע שהנאצים ביצעו כנגד היהודים".²¹ טוינבי התעלם מניסיונם של הערבים לחסל את מדינת ישראל שזה עתה הוקמה, וקבע שהיהודים רצחו וגירשו ערבים שוחרי שלום בטירוף צמא דם, ללא כל התגרות מצדם.

לאחר מלחמת ששת הימים הפכו השוואות מן הסוג הזה לעניין שבשגרה בברית־המועצות והתפשטו בהדרגה גם למערב אירופה ולבריטניה. השמאל החדש, שצמח במסגרת הדמוקרטיה הליברלית של מערב אירופה, הוקיע את המדיניות הציונית כלפי הפלסטינים, האשים אותה ב"רצח עם" וגינה את יהודי בריטניה על היותם שותפים ריאקציונרים של ה"פשיזם" הישראלי.²²

בזמן מלחמת לבנון האשים העיתון השמאלני הקיצוני ניו לין את הציונים בשימוש ב"נשק הגז המחריד שהנאצים הפעילו בעבר נגד העם היהודי" ובניסיון להחיל "פתרון סופי" על ארבעה מיליון פלסטינים.²³ עיתון נוסף של השמאל הבריטי, לייבור הרוולד, פרסם בשנת 1982 קריקטורה שכותרתה "הפתרון הסופי".²⁴ בקריקטורה נראה מנחם בגין כשמאפיינים "יהודיים" מוגזמים מדגישים את תווי פניו, עומד מעל הר של שלדי אדם, במגפי קלגסים ובמידים עם סמל של גולגולת ועל זרועו מגן דוד. יד ימינו מורמת במועל יד נאצי ולרגליו שרועה לבנון המדממת.

ממש כמו היום, גם אז עמדו בראש מחנה המלעיזים על ישראל והיהודים סופרים בריטים מן השורה הראשונה. סופר הילדים הנודע רואל דאל, למשל, כינה את בגין ואת שרון בשנת 1983 "העתקים מינאיטוריים כמעט מושלמים של היטלר וגרינג".²⁵ הוא הצהיר שהם "צרי אופקים" ו"צמאי דם" ושיש להעמידם לדין בפני בית המשפט לפשעי מלחמה בדיוק כמו פושעי המלחמה הנאצים בשעתם. לדברי דאל, "מעולם לא קרה בהיסטוריה של האנושות שעם שלם עבר במהירות כה גדולה ממעמד של קרבן מעורר רחמים למעמד של רוצח ברברי".²⁶ דאל מצא לנכון לציין גם שהיהודים היו "פחדנים" במלחמת העולם השנייה.²⁷

הדמוניזציה של יהודים, כפרטים וכקולקטיב, היא מסורת ארוכת שנים בחלונות הגבוהים של החיים הציבוריים בבריטניה, אף שמעולם לא עמדה במרכז השיח הציבורי, כפי שקרה בברית־המועצות ומוסיף לקרות במדינות ערביות רבות. מאז השואה ירדה קרנה של האנטישמיות בקרב האליטות השליטות של רוב מדינות אירופה, והיום היא מקובלת שם בעיקר בקרב חברות המהגרים או בקרב קבוצות שוליים קיצוניות. בבריטניה, לעומת זאת, הדמוניזציה של היהודים ושל ישראל עדיין נחשבת לגיטימית, גם אם כדעת מיעוט. זוהי עובדה מטרידה במיוחד לנוכח המצב הרגיש שבו שרויים היום יהודי אירופה.

האנטישמיות בבריטניה באה היום לידי ביטוי בביקורת משולחת רסן וחסרת פרופורציה על ישראל. מובן שאין לראות כל חוסר הסכמה עם המדיניות הישראלית כהתקפה בלתי לגיטימית או אנטישמית. ואולם בבריטניה, ובעיקר בתקשורת, הביקורת הזאת פורצת לעתים קרובות את גבולות הוויכוח התרבותי וחוטאת בדמוניזציה, בסטנדרטים כפולים בוטים ובביטול זכותה של ישראל להגן על עצמה. במילים אחרות – היא מתאפיינת בסגנון אנטישמי מובהק.

אחת הזירות החשובות ביותר לביטוי עמדות אנטי-ישראליות היא אמצעי התקשורת, ובייחוד הבי-בי-סי, תאגיד השידור הבריטי הממומן בידי המדינה. הבי-בי-סי נוטה להצניע את המניעים הג'יהאדיים של האיסלאם המיליטנטי, אך אינו מגלה שמץ של הבנה להכרח של ישראל להגן על עצמה. תכניות אקטואליה רבות מציגות את אריאל שרון כאישיות צמאת דם וחסרת רחמים, לעומת דמותו של יאסר ערפאת, שתואר עד למותו בשנה שעברה כאדם חביב וכמנהיגם האבהי של הפלסטינים. עיתונאים רבים מראיינים את הדוברים הפלסטינים בסבלנות ובכבוד, ואילו את הישראלים הם מראיינים בתקיפות רבה, אלא אם כן הם מגנים בבירור את מדיניות ישראל. בפי כתבי הבי-בי-סי, החמאס והמחבלים של הג'יהאד האיסלאמי הם "מיליטנטים" או "קיצונים"²⁸, לעולם לא "טרוריסטים", גם כשמדובר בהתקפות הפלסטיניות הרצחניות ביותר על אזרחים ישראלים. המילה "טרור" שמורה אצלם כמדומה לתיאור התקפות כמו אירועי 11 בספטמבר בניו יורק ובוושינגטון, הפיגוע ההמוני בבאלי או התקפות דומות בג'רבה, בקזבלנקה ובאיסטנבול.²⁹ זאת ועוד, את האשמות הפלסטינים נגד ישראל, כדוגמת הטענה על שימוש בגז רעיל או באורניום מועשר נגד האוכלוסייה הפלסטינית, מצטט הבי-בי-סי מילה במילה בלא שיטרח לאמתן או להפריך; מצד שני, הוא מפקפק בגלוי באמיתות העדויות שישראל מציגה להגנתה. המקורות הישראליים שמצטט הבי-בי-סי תמיד "טוענים", ואילו הפלסטינים תמיד "מדווחים". גישה בעייתית זו בלטה במיוחד בתכנית תיעודית של הבי-בי-סי ששודרה ביום 17 במרס 2003 ועסקה ב"נשק הסודי של ישראל". התכנית הציגה את ישראל כ"מדינה בריונית", את אריאל שרון כסדאם חוסיין יהודי, ואת דימונה, במקום את בגדד, כיעדם האמיתי של פקחי האו"ם.³⁰

אפליה זו אינה מתמצה רק בהטיה הברורה של העורכים והכתבים של הבי-בי-סי. זהו דפוס קבוע שחוזר על עצמו שוב ושוב. מחקר שערכה 'מדיה טנור', קבוצת מחקר עצמאית מבון שבגרמניה, חשף ש-85 אחוזים מן הסיקורים העיתונאיים של הבי-בי-סי בנושאים הקשורים למזרח התיכון בשנת 2003 נקטו כלפי ישראל עמדה שלילית, ו-15 אחוזים בלבד היו נייטרליים. סיקור חיובי לא נרשם כלל.³¹

סיקור אירועי הקרב בג'נין הוא דוגמה בולטת לכתישתה של ישראל בתקשורת הבריטית. לאחר המתקפה הישראלית על מחנה הפליטים באפריל 2002 במסגרת מבצע "חומת מגן", דווח על 3,000 הרוגים פלסטינים בפעולה. עיתונאים רבים הזדרזו למסור את הנתונים המנופחים כהוכחה לזוועה האדירה שחוללה ישראל, ללא כל ניסיון רציני לבדוק את אמיתותם. א"נ וילסון, למשל, אחד מכותבי הטורים החשובים של העיתון הלונדוני איוונינג סטנדרד, דיווח לקוראיו: "אנו מדברים פה על טבח ועל רצח עם מוסווה".³² הגרדיאן השווה את כניסת ישראל לג'נין להתקפה של ארגון אל-קאעידה על ניו יורק ב-11 בספטמבר. הפעולה הישראלית, נאמר בו, הייתה "מנוגדת לטבע האנושי, דוחה באופייה, וכואבת לא פחות". הפלישה, הוסיף העיתון, "כבר נושאת את אות הקלון השמור לפשעים מזעזעים במיוחד".³³ כתבת הטיימס ג'נין די ג'ובני הוסיפה שלעתים נדירות בלבד אפשר לראות "מידה כזאת של הרס מכוון ושל חוסר כבוד לחיי אדם".³⁴ פיל ריבס מהאינדיפנדנט דיבר על "שדות הרג" בסגנון קמבודיה, וציטט את טענות הפלסטינים בדבר "טבח נרחב" ו"הוצאות להורג" המוניות. דיווחו נפתח במילים: "פשע מלחמה בעל ממדים מפלצתיים, שישראל מנסה להסתיר זה שבועיים, נחשף לבסוף".³⁵ ואמנם, חודשים לאחר שחקירה של האו"ם הזימה את הטענות בדבר הטבח שהתרחש לכאורה בג'נין, ואפילו לאחר שמנהיגים פלסטינים אישרו את הממצאים, הוסיפו כתבי הבי-בי-סי ואתר האינטרנט של העיתון להטיל ספק באשר למה שהתחולל באמת במחנה.³⁶

קריקטורה מעשה ידיו של דייב בראון שפורסמה באינדיפנדנט, ובה נראה אריאל שרון טורף את בשרו של תינוק פלסטיני, מוכיחה עד כמה דק הוא הגבול בין השמצת ישראל לאנטישמיות. שרון מצויר בה עירום כולו, למעט עלה תאנה של הליכוד שמסתיר את מבושיו, וממסוקי אפאצ'י שיורים טילים ברקע בוקעות צעקות: "הצביעו ליכוד".³⁷ קריקטורה מעין זו לא הייתה מביישת את הדר שטיינר. יתרה מזו, היא מעלה בזיכרון דימויים מעלילות הדם של ימי הביניים.³⁸ עם זאת, למרות המחאות, ועדת הממלכה המאוחדת לתלונות על

העיתונות אישרה את הקריקטורה לפרסום, וזו אף זכתה בשנת 2003 בפרס הראשון בתחרות השנתית של החברה לקריקטורות פוליטיות.³⁹

גם עדותה של ג'ולי ברצ'יל, עיתונאית לא-יהודייה, צריכה לעורר בנו דאגה. במאמר מיום 29 בנובמבר 2003 הסבירה ברצ'יל את הסיבות להתפטרותה מהגרדיאן. לדבריה, היא התאכזבה קשות מן ה"הטיה הברורה" של העיתונות הבריטית "נגד מדינת ישראל". (ישראל היא עדיין, לדברי ברצ'יל, "המדינה היחידה באזור האיום הזה, שלמרות כל חסרונותיה, אתם, אני או כל מי שמגדיר את עצמו פמיניסט, אתאיסט, הומוסקסואל או חבר באיגוד מקצועי, יכול לחיות בה").⁴⁰ הביקורת של ברצ'יל לא כוונה רק נגד העיתון שלה. היא ציינה לגנאי את ריצ'רד אינגרמס, בעל טור באובזרב, שתבע מעיתונאים יהודים להצהיר על מוצאם כאשר הם כותבים על המזרח התיכון. אינגרמס סיפר לקוראיו: "פיתחתי הרגל לבדוק את החתימה בתחתית כל מכתב למערכת שיוצא נגדי. אם לכותב יש שם יהודי, אינני קורא את המכתב".⁴¹

אינני טוען שהעיתונות הבריטית אינה מותירה כל מקום להגנה על העמדה הישראלית. הגרדיאן הרי הסכים לפרסם את מכתבה של ברצ'יל. הבעיה היא שעלילות בעלות אופי אנטישמי מתפרסמות חדשות לבקרים בכתבות ובמאמרים השונים בעיתונות הבריטית ונתפסות כלגיטימיות. במאי האחרון, לדוגמה, עלתה הצגה חדשה על בימות התיאטרון באנגליה – "שמי רייצ'ל קורי". המחזה מהלל את הפעילה האמריקנית הצעירה שנהרגה ברצועת עזה בשנת 2003 בעת שניסתה לעצור בגופה בולדוזר של צה"ל שהרס בית ששימש מחבלים פלסטינים. לא זו בלבד שמבקרי התיאטרון לא טרחו לבקר את ההטיה הפוליטית הברורה שבה לקה המחזה, או לכל הפחות להעלות לדיון את הסוגיה המוסרית השנויה במחלוקת שהוא מעורר, הם אף שיבחו את ההצגה והשוו אותה למחזות העוסקים בחייהם של פרימו לוי או אנה פרנק.⁴²

מאמרים המציגים את נקודת המבט הפלסטינית בשילוב מוטיבים אנטישמיים ברורים זוכים לתמיכה נרחבת בבריטניה, בעוד האידיאולוגיה הקיצונית, תרבות השהידים והאנטישמיות החריפה הפושה באיסלאם בימינו, במקום שתגוינה בחריפות, זוכות להתייחסות מועטה בלבד. העיתונים מתרצים את פיגועי ההתאבדות נגד מטרות אזרחיות באומללות הנוראה של הפלסטינים שנובעת מן המדיניות הישראלית. גישה זו היא שהביאה את שרי בלייר, אשת ראש הממשלה הבריטי, לומר באירוע צדקה שנערך בלונדון ביוני 2002 שפלסטינים צעירים "חשים שאין להם כל תקווה מלבד לפוצץ את

עצמם".⁴³ הערה זו נאמרה בתגובה לפיגוע של החמאס שהתרחש כמה שעות קודם לכן ושבו פוצץ מחבל את עצמו באוטובוס ישראלי מלא בתלמידי בית ספר. בפיגוע נרצחו תשעה-עשר אנשים, בהם ילדים רבים, ועשרות נפצעו. זאת ועוד: לאחר הפיגוע מיהרה ג'ני טונג, חברה בבית המחוקקים הבריטי, להביע תנחומים למשפחות המחבלים המתאבדים הפלסטינים ולהשוות את הערבים בעזה ליהודים בגטו ורשה. דברים אלה לא מנעו את מינויה לבית הלורדים.⁴⁴ ואם אישי ציבור בולטים בבריטניה מביעים דעות כאלה בגלוי, מה הפלא שמדינה זו החלה לייצא מחבלים משל עצמה, דוגמת אסיף מוחמד חניף, יליד ברייטון, שפוצץ את עצמו באפריל 2003 ב"מייקס פלייס", פאב על חוף ימה של תל אביב, פיגוע שבו נהרגו שלושה ישראלים ורבים אחרים נפצעו.⁴⁵

ד

מ כל הערים הגדולות של אירופה, לונדון מספקת היום את המצע הנוח ביותר לשגשוגה של תרבות ציבורית הנגועה בשנאת יהודים ובאנטי-ציונות. בעשור האחרון הפך לבה הפוליטי, הכלכלי והתרבותי של בריטניה למרכז עולמי חשוב של האיסלאם הפוליטי ושל האקטיביזם האנטישמי, האנטי-ישראלי והאנטי-אמריקני. את ביטוייה של התופעה אפשר למצוא בעיתונים ובכתבי העת הרבים בערבית המופצים בעיר, בפרסומים המופיעים על מדפי חנויות הספרים השוקקות ובהטפות המושמעות חדשות לבקרים במסגדים ובמרכזים הקהילתיים ההולכים ומתרבים. האיסלאם הרדיקלי מנצל לצורך מטרתיו האנטי-מערביות את פתיחותה של הדמוקרטיה הבריטית ואת מעמדה של לונדון כמרכז פיננסי וטכנולוגי עולמי וכמוקד תקשורת.⁴⁶ כל אלה מייחדים את האנטישמיות ואת הזרמים האנטי-ציוניים בבריטניה לעומת שאר אירופה, והופכים את האוכלוסייה המוסלמית במדינה, המונה מיליון וחצי נפש – כרבע בלבד מן האוכלוסייה המוסלמית בצרפת – לקהילה בעלת השפעה הולכת וגדלה, שרעיונותיה המסוכנים זוכים ללגיטימציה בשיח הפוליטי והתרבותי. חלק ניכר מן האנרגיה הזאת מופנה לגיוס האוכלוסייה המוסלמית למלחמה נגד ישראל ונגד ארצות-הברית. בנאום משולהב שהשמיע בגטו המוסלמי של לונדון כוהן הדת הפופולרי השייח עומר בכרי מוחמד, הוא קרא "לציין בחגיגות" את התקפות 11 בספטמבר כרגע גדול בהיסטוריה ולגייס את הנוער

המוסלמי ל"מלחמת קודש" באפגניסטן, בעיראק ובפלסטין. הקריאות לא נפל על אוזניים ערלות⁴⁷ – ואין זה מפתיע כלל, לנוכח תוצאותיו של סקר שערך הסנדיי טיימס לאחר הפיגועים הגדולים בארצות-הברית. הממצאים הצביעו על כך ש־40 אחוזים מן המוסלמים הבריטים מאמינים כי מאבקו של אוסאמה בן-לאדן נגד ארצות-הברית "מוצדק", ואף תומכים בחברי קהילתם שהתנדבו להצטרף לשורות הטאליבאן במלחמתו בבעלות הברית.⁴⁸ השייח בכרי אף התרה ביהודים בבריטניה שיימנעו מתמיכה כלשהי בישראל, לבל יהפכו ל"מטרה עבור המוסלמים".⁴⁹ אישים מוסלמים אחרים, כמו אנג'ם צ'ודרי, דובר ארגון אל-מוהאג'ירון ("הגולים"), רואים בבריטניה ובמערב כלי משחק בידי "הציונים". ישראל, לדבריהם, היא "סרטן בלב העולם המוסלמי", שרק ניתוח קשה יוכל לגבור עליו.⁵⁰ מטרת-העל של ארגון אל-מוהאג'ירון היא לראות את "הדגל השחור של האיסלאם מתנוסס מעל רחוב דאונינג", ושתיים ממטרותיו המוצהרות הן הקריאה לשחרור פלסטין והתביעה ל"דה-יהודיזציה של המערב".⁵¹

תפיסת העולם הנפיצה הזאת, המשלבת בין תמיכה נמרצת במלחמת ג'יהאד, חלום על ח'ליפות כלל עולמית, אינדוקטרינציה של הקוראן ויהודו-פוביה קלסית, נחשפה במשפטו של השייח עבדאללה אל-פייסל בפברואר 2003 באולד ביילי. אל-פייסל, מוסלמי מומר ממוצא ג'מייקני, שקיבל את חינוכו המוסלמי בערב הסעודית, הורשע בהסתה לרצח ובגזענות, שבגינם נידון לתשע שנות מאסר. העדויות שהביאו להרשעתו – אמירות מלאות שטנה נגד "היהודים המטונפים"⁵² ודברי הסתה הקוראים למלחמת ג'יהאד אלימה נגד הכופרים – היו מוחצות. בנאום מצמרר, שחזה את משימת ההתאבדות של אסיף מוחמד חניף באפריל 2003 בתל אביב, התלהם אל-פייסל:

בעלי דרכונים בריטיים – אם תטוסו לישראל, יהיה לכם קל... טוסו לישראל ועשו ככל שתוכלו. אם תיהרגו, תגיעו לגן עדן. כיצד נלחמים נגד יהודי? הורגים יהודי.⁵³

ואולם, התבטאויות מעין אלה חדלו מכבר להיות נחלתם של מוסלמים בלבד; רטוריקת השנאה הפכה לחלק בלתי נפרד מן החיים הפוליטיים של לונדון. בפברואר השנה השווה ראש העיר קן ליווינגסטון כתב יהודי של האיוונו סטודרד לשומר במחנה ריכוז. במקום להתנצל, המשיך ליווינגסטון וביקר את העיתון על מה שהוא כינה היסטוריה של גזענות, הפחדות, ובאופן מפתיע – גם אנטישמיות. לאחר מכן פרסם ליווינגסטון מאמר בגרדיאן, ובו טען כי אריאל שרון "הוא פושע מלחמה שצריך לשבת בכלא ולא בממשלה", והוסיף כי

"התפשטותה של ישראל הייתה כרוכה בטיהור אתני". בתגובה לביקורת שמתחו גורמים יהודיים על דבריו של ראש העיר פרסם הוועד המוסלמי לענייני ציבור מאמר שכותרתו "הציונים רוצים את ליטרת הבשר שלהם".⁵⁴

הרוחות בלונדון המשיכו לסעור השנה גם במסגרת הבחירות שנערכו במאי האחרון במחוז בטנל גרין, האזור המוסלמי השני בגודלו בבריטניה. הגורם לתסיסה היה עימות טעון במיוחד בין אונה קינג, יהודייה שחורה, חברת פרלמנט מטעם הלייבור, לג'ורג' גלאוויי, חבר פרלמנט לשעבר מטעם הלייבור, המייצג כעת את המפלגה האנטי-מלחמתית 'ריספקט', המצדדת בתמהיל של תפיסות שמאליות קיצוניות ופוליטיקה מוסלמית. (גלאוויי נמצא כעת בחקירה של ממשלת ארצות-הברית בשל מעורבותו בשערורייה הקשורה ל"נפט תמורת מזון", תכנית שנוהלה בפיקוח האו"ם).⁵⁵ במהלך העימות השליכו צעירים ביצים על קינג, לאחר שזו העלתה את זכרם של היהודים מן האיסט אנד שנהרגו בהפצצות של הנאצים. צעיר מוסלמי אמר לדיי"ר מלונדון: "כולנו שונאים אותה. היא מגיעה לכאן עם החברים היהודים שלה שהורגים את האנשים שלנו ואחרי זה נכנסים לחצרות שלנו".⁵⁶ גלאוויי גבר על קינג ב-823 קולות.

מאז הבחירות הללו נעשתה האווירה בלונדון עוינת אף יותר כלפי היהודים. בעצרת גדולה שנערכה ביום 21 במאי בכיכר טרפלגר הניפו המפגינים, למרות הגשם הכבד, דגלי פלסטין וכתובות אנטי-ישראליות. בין הדוברים בהפגנה היו נציגים פלסטינים ומנהיגים מוסלמים מקומיים, אך בלטו בנוכחותם גם אישי ציבור לא-מוסלמים. ג'רמי קורבין, חבר הספסלים האחוריים של מפלגת הלייבור בפרלמנט, קרא לממשלה הבריטית "לחדול מכל סחר עם ישראל", וטוני בן, חבר פרלמנט לשעבר מטעם הלייבור ודמות ותיקה בזירה הפוליטית בבריטניה, כינה את ג'ורג' בוש ואת שרון "צמד האנשים המסוכנים ביותר בעולם". פול מקני, נשיא איגוד המורים השני בגודלו במדינה, קרא לחרם כללי של האקדמיה הבריטית על ישראל. אנדרו בירגין, מקואליציית "עצרו את המלחמה", תבע את פירוקה של המדינה היהודית. "מדינת האפרטהייד הדרום אפריקנית מעולם לא הגיעה אל רמות הדיכוי שישיראל מפעילה כלפי הפלסטינים", אמר בירגין, כשהקהל מריע לו בקריאות "אללה אכבר", והכריז: "כשתהיה דמוקרטיה אמיתית, ישראל תחדל מלהתקיים".⁵⁷

הדובר הבולט בהפגנה היה ג'ורג' גלאוויי, שאך זה הביס את אונה קינג בבחירות. גלאוויי ראה בהפגנה הזדמנות להכריז על חרם בינלאומי על ישראל.

"נצטרף אליהם", אמר בהתכוונו לפלסטינים, "בחרם על ישראל. נחרים מוצרים מישראל. נציב משמרות מחאה מחוץ לחנויות המוכרות מוצרים מישראל". ולקול תרועות הקהל ומחיאות הכפיים שלו, הוסיף כי "הגיע הזמן שהממשלה הבריטית תוסיף כמה סעיפים להצהרת בלפור".⁵⁸

ה

לנוכח הלגיטימציה הרחבה שלה זוכה הרטוריקה האנטי-ציונית בשיח הציבורי בבריטניה, אין זה מפתיע להיווכח כי האליטות האינטלקטואליות מתאמצות להמיר את הדיבורים בפעולה ממשית של הטלת חרם על מוצרים מישראל ועל אישי ציבור ישראלים ויהודים. פרשת מונה בייקר, שזכתה לתהודה רבה, מדגימה היטב את הלך הרוח הזה. בייקר דרשה משני חוקרים ישראלים להתפטר מחברותם בוועדה המדעית של שני כתבי עת אקדמיים יוקרתיים. המעשה הושפע, לטענתה, מיזמתם של זוג האקדמאים היהודים סטיבן והילרי רוז באנגליה. בני הזוג רוז פרסמו עצומה שקראה לאיחוד האירופי לחדול לתמוך בקשרים מדעיים עם ישראל והתהדרה בחתימתם של איגוד מרצי האוניברסיטאות האנגלי ושל יותר מ-700 אנשי אקדמיה. הסלמה נוספת נרשמה כשאנדרו וילקי, מרצה לפתולוגיה באוניברסיטת אוקספורד, דחה את מועמדותו של סטודנט ישראלי על רקע לאומיותו. ב-23 ביוני 2003 הודיע וילקי לסטודנט שיש לו "בעיה חמורה ביותר עם האופן שבו ישראלים מסתמכים על היחס המחריד שקיבלו בשואה כדי להציג את עצמם כעליונים מבחינה מוסרית, ואז מפרים בבוטות את זכויות האדם של הפלסטינים".⁵⁹ האוניברסיטה השעתה את וילקי לחודשיים, אף ששנה קודם לכן, כאשר טום פאולין, מרצה בהרטפורד קולג', פרסם שיר המשווה את הצבא הישראלי ל"אס-אס ציוני", היא נמנעה מלהגיב.⁶⁰

באפריל השנה החמיר המצב. איגוד מרצי האוניברסיטאות, המונה כ-40 אלף חברים, הצביע ברוב גורף בעד הטלת חרם אקדמי על אוניברסיטת בר-אילן ואוניברסיטת חיפה, לאות הזדהות עם המאבק הפלסטיני. לדברי המזכיר הכללי של איגוד מרצי האוניברסיטאות, הארגון נענה בכך ל"קריאה המפורשת של הפלסטינים להטלת חרם אקדמי על מוסדות ישראליים".⁶¹ ההצבעה הנמהרת

התקיימה בערב פסח – מה שמנע מרוב החברים היהודים בארגון להשתתף בה – וגם למתנגדים לא ניתנה זכות תגובה מחמת "קוצר הזמן". רגע לפני ההצבעה הכריזו הדוברים שישראל היא "מדינת אפרטהייד קולוניאלית, מושחתת עוד יותר מדרום אפריקה", וקראו ל"ביטול המשטר הזה". מוסדות בריטיים שונים, בהם אוניברסיטת אוקספורד, אמנם שקלו נסיגה מן החרם, ואולם דווקא הלחץ הבינלאומי, ולא הקולות שעלו מתוך החברה הבריטית, הוא שהביא לבסוף לביטולו כעבור חודש.⁶¹

הטלת חרמות על יהודים מעוררת זיכרונות כואבים. ניסיונות להסיר מוצרים ישראלים מן המדפים של חנויות הכולבו "סלפרידג'ס", "הרודס", "טסקו", "מרקס אנד ספנסר" ורשתות בריטיות אחרות באמצעות סיסמאות בסגנון "יש לבודד את המדינה הציונית הגזענית", הם דוגמה חיה לתחיית האנטישמיות בבריטניה, ויש בהם כדי להוסיף עוד שמן לתבערה הזאת.⁶² המפגינים אוספים חתימות וכסף, מוכרים ומפיצים עלונים המשווים את אריאל שרון להיטלר, וצועקים סיסמאות לעבר עוברים ושבים. בהפגנה שנערכה בנובמבר 2003 מחוץ לחנות של רשת "מרקס אנד ספנסר" באוקספורד תיארה קרול גולד, עוברת אורח, את שהתרחש: הכרטיסן של האוטובוס הדו-קומתי שבו נסעה נאם, לדבריה, בפני הנוסעים על "הכסף של 'מרקס אנד ספנסר' שהולך ל'רוצחים הציונים'".⁶³ כשהגיעה לחנות היא פגשה "קהל היסטרי של אנשים שטופי שנאה" – רובם לא-ערבים. אישה בתלבושת מוסלמית מסורתית צעקה: "אתם היהודים הרסתם את ארצי עיראק". ואחרים צעקו: "אתם המצאתם את הטרור בפלסטין!"; "ישראל מתפשטת מיום ובסוף כל המזרח התיכון יהיה בידיה!"; "ישראל טובחת באלפי פלסטינים מדי יום!" אנגלייה בלבוש אלגנטי אמרה לגולד: "אני אוהבת ומעריצה את המתאבדים. בכל פעם שאני שומעת שהיה פיגוע התאבדות אני מצרה על כך שלא נהרגו בו 80 או 90 יהודים אלא קומץ עלוב בלבד".⁶⁴

נדמה שאפילו פיגועי הטרור הקשים שהכו במרכז לונדון ביולי האחרון לא הביאו לשינוי אמיתי ביחסם של אנשי הממשל הבריטי. שורה של יועצים בכירים שמינה בלייר בעקבות ההתקפות הרצחניות המליצו לראש הממשלה בספטמבר האחרון לבטל את "יום השואה" המצוין באנגליה ולהופכו ל"יום רצח העם". במסגרת היום החדש, הם המליצו, יציין הממשל גם את "הרצח ההמוני של מוסלמים בפלסטין".⁶⁵

לנוכח אירועים אלו, המזהמים את האוויר האנגלי המעודן, אין להתפלא שבריטניה הייתה לאחד המוקדים הראשיים של אלימות אנטישמית מסורתית. בשנתיים האחרונות עלה שיעור ההתקפות האלימות במדינה ב-77 אחוזים (מ-47 בשנת 2002 ל-83 בשנת 2004), מספר בתי הכנסת שחוללו נסק אף הוא, והתקפות חמורות התרחשו בשכונת פינסבורי פארק ובערים סונסיה ואדינבורו.⁶⁶ מספר התקריות האנטישמיות בבתי הספר גדל פי שלושה כמעט, עובדה שהניעה את ארגון המורים הלאומי לפרסם ביולי 2003 תקנות חדשות למלחמה באנטישמיות.⁶⁷ באקט מחריד של ונדליזם, אחד מרבים שהתחוללו לאחר פלישת ארצות-הברית לעיראק, חולל בית קברות יהודי באיסט אנד בלונדון ונופצו בו יותר מ-400 מצבות.⁶⁸ ביוני השנה חוללו בתי קברות במנצ'סטר ובלונדון. בשני המקרים, שהיו מזעזעים במיוחד, כמאה מצבות שוברו, נופצו או רוססו בכתובות אנטי-יהודיות בידי אלמונים. מספר התקריות האנטישמיות שדווח עליהן בבריטניה ב-2004 אמנם היה נמוך ביותר משליש ממספר התקריות בצרפת (532 אירועים בבריטניה לעומת 970 בצרפת), אולם שיעור האוכלוסייה המוסלמית הנמוך-יחסית באנגליה מצביע ככל הנראה גם על מעורבות רחבה של לא-מוסלמים בהתקפות האנטישמיות.

ראוי לציין שבשנות התשעים המוקדמות הייתה האנטישמיות גורם זניח יחסית בחברה הבריטית. סקר שנערך בספטמבר 1993 הצביע על כך שהרגשות השליליים כלפי קבוצות המיעוט הצועניות והפקיסטניות, למשל, וכלפי קבוצות אתניות אחרות, היו חריפים הרבה יותר מאשר כלפי האוכלוסייה היהודית.⁶⁹ ואולם, עד שנת 2005 חל שינוי ניכר לרעה במגמה הזאת. סקר שערך לאחרונה הג'ואיש כרוניקל מצביע על כך ש-15 עד 20 אחוזים מן האנגלים יכולים להיחשב אנטישמים; אחד מחמישה סבור שממדי השואה הוצגו "בהגזמה"; שיעור דומה לא היה מצביע עבור מועמד יהודי לראשות הממשלה, ושיעור גבוה יותר מחזיק בהשקפות אנטישמיות מסורתיות בדבר הקשר בין היהודים להון וכדומה. ולבסוף, בדומה לשאר מדינות מערב אירופה, יותר מ-50 אחוזים מן הציבור הבריטי סבור שישאל היא הסכנה הגדולה ביותר הנשקפת לשלום העולמי.⁷⁰

יש להדגיש שהאנטישמיות החדשה-ישנה הגואה היום בבריטניה שונה משנאת היהודים שרווחה באירופה לפני שישים שנה. החברה הרב-תרבותית שהתפתחה בבריטניה אינה סובלת עוד קריאות "זיג הייל", מגפי קלגסים או טיעונים גזעניים גלויים; התמהיל הקלסי של גאוותנות בריטית אריסטוקרטית, סנובזים בורגני ושנאת "הזרים הארורים" הרווחת בקרב המעמד הבינוני, שוב אינו נחשב תקין פוליטית.

ובכל זאת, האנטישמיות בבריטניה מדאיגה מאוד. שלא כבמדינות רבות באירופה, שבהן שמורים הביטויים האנטישמיים לקבוצות שוליים קיצוניות ולקהילות המוסלמיות, ביטויים אלו עולים בבריטניה מן השדרה המרכזית של החברה ומחלחלים לפוליטיקה, לתרבות, לאקדמיה ולתקשורת. מיתוסים אנטישמיים קלסיים על העוצמה היהודית ותיאורים דמוניים של ישראל נשמעים בפי כל. קריאות גוברות והולכות בגנות ישראל מתמזגות בפועל עם שנאת יהודים; הוקעתו של אריאל שרון נכרכת בהשמצת יהודים ובהסתה לאלימות גם כשאין זו הכוונה המקורית, והשנאה כלפי אמריקה והמערב מוסיפה לכך נופך ארסי. בה בעת, פני האנטישמיות עצמה שינו צורה. יונתן זקס, הרב הראשי של בריטניה, הדגיש שהחידוש באנטישמיות של היום טמון בכך שאת הפשעים החמורים ביותר נגד האנושות – גזענות, טיהור אתני, רצח עם וכדומה – נוטים לייחס ליהודים ולמדינת ישראל דווקא. וניסיון זה להציג את היהדות, את הציונות ואת ישראל כדת, תנועה או מדינה נאצית הוא ללא ספק, כדברי זקס, "אחד מהיפוכי המשמעות הבזויים ביותר בתולדות השנאה הקדומה בעולם".⁷¹

ועם כל זאת, אין בדברים אלו כדי לקבוע שהתרבות האנגלית עוינת את היהודים באופן יוצא דופן או חסר תקנה. בריטניה, מולדת הליברליזם המודרני, מוסיפה להיות חברה פתוחה וחופשית גם היום. יש לה תרבות דמוקרטית בריאה, עיתונות חופשית ומערכת משפט עצמאית הלוחמת למען חירויות הפרט. ואמנם, במאות השנים האחרונות ובמהלך מלחמת העולם השנייה, הייתה בריטניה מופת לסובלנות, בייחוד לעומת מה שהתחולל בשאר מדינות אירופה. גם אין להסיק מכל הנאמר שיהודי בריטניה ניצבים בפני תקופת רדיפות חשוכה או ביטול חירויותיהם הבסיסיות.

ואולם המסקנה העיקרית העולה בכל זאת מן הדברים היא שדימויה המקובל של בריטניה כמדינה מסבירת פנים כלפי אזרחיה היהודים, דימוי שאותו חולקות מדינות דוברות אנגלית אחרות כארצות-הברית וקנדה, אינו הולם עוד. העובדות הפשוטות מוכיחות שבריטניה הפכה למוקד של אנטישמיות שאין שני

לו בכל אירופה, מלבד צרפת, כמובן. ועל זאת יש להוסיף שביטויים, מוטיבים וסמלים אנטישמיים זכו למידה רבה יותר של לגיטימיות בשיח הציבורי הבריטי בהשוואה לכל מקום אחר בעולם המערבי.

הצטרפותה של הממלכה המאוחדת לאיחוד האירופי, המאמצים לאשר מחדש אלמנטים של ריבונות בסקוטלנד ובניילס ועתידן של מסורות אנגליות עתיקות נוספות, דוגמת מוסד בית המלוכה ומנהגי הצייד – מציבים כיום את בריטניה בצומת דרכים חשוב. מאבקים אידיאולוגיים אדירים אלו מכרסמים בעומק הזהות הבריטית ומכשירים את הקרקע לצמיחת רגשות אנטישמיים, הנוטים לצוף, כפי שמלמד הניסיון ההיסטורי, כל אימת שאומה מרגישה חוסר ביטחון בנוגע להמשך דרכה וליציבות ערכיה. מסיבה זו נהוג לומר שיחסה של אומה ליהודים היושבים בקרבה הוא מבחן הלקמוס הטוב ביותר לאופייה האמיתי. ומשום כך, בשעה שנתיניה של בריטניה בוחנים את עתידם ואת מקומם בקרב משפחת העמים, טוב יעשו אם יפנימו את לקחי העבר.

רוברט ויסטריך מחזיק בקתדרה על שם נויברגר לחקר ההיסטוריה של אירופה המודרנית ומנהל את מרכז וידאל ששון לחקר האנטישמיות באוניברסיטה העברית.

הערות

1. "Harry Sorry for Nazi Uniform Stunt," CNN, January 13, 2005, www.cnn.com/2005/world/europe/01/12/harry.nazi/

2. "Harry Public Apology 'Not Needed,'" BBC News, January 14, 2005, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/4170623.stm>

3. Danielle Peled, "Young Brits Back Harry's Costume, Although They Learn About Holocaust," JTA, January 17, 2005, www.jta.org/page_view_story.asp?intarticleid=14933&in.categoryid=2

4. Hilary Leila Krieger, "Violent Anti-Semitic Attacks Skyrocket by 50 Percent in Britain," *Jerusalem Post*, January 24, 2005; *Community Security Trust Anti-Semitic Incidents Report (CST) 2004*. בשנת 2004 אירעו 970 תקריות אנטישמיות קשות בצרפת, 532 בבריטניה, ורק 295

-
- ברוסיה ואוקראינה גם יחד. ראה דו"ח 'המרכז האירופי לפיקוח על גזענות ושנאת זרים': "Racist Violence in 15 EU Member States," April 2005, pp. 97, 148 וכן נדב שרגאי, "עלייה חדה במספר התקריות האנטישמיות בבריטניה", הארץ, 23 בינואר 2005.
- Melanie Phillips, "London: A Leftist Axis of Anti-Semitism," *Hadassah Magazine*, .5
September 4, 2003.
- Colin Holmes, *Anti-Semitism in British Society, 1876–1939* (New York: Holmes & .6
Meier, 1979).
- Center Genealogy Institute: An Introduction to Jewish Genealogy in של 7
Great Britain, www.cjh.org/family/pdf/GreatBritain.pdf#search=an%20introduction%20to%20jewish%20genealogy%20in%20great%20britain'
- Claire Hirshfield, "The British Left and the 'Jewish Conspiracy': A Case Study of .8
Modern Anti-Semitism," *Jewish Social Studies* (Spring 1981), pp. 105–107
- Sharman Kadish, *Bolsheviks and British Jews: The Anglo-Jewish Community, Britain and .9
the Russian Revolution* (London: Frank Cass, 1992)
- Gisela Lebzelter, *Political Anti-Semitism in England, 1918–1939* (London: Holmes .10
& Meier, 1978), pp. 13–28
שפיליפ גרייבס, כתב העיתון באיסטנבול, גילה באוגוסט 1921 שהם מזויפים. ראה נורמן כוהן, הכשר לרצח עם: תולדות הפרוטוקולים של זקני-ציון" (תל אביב: עם עובד, 1967), עמ' 55–56, 133–128.
- Harry Defries, *Conservative Party Attitudes to Jews, 1900–1950* (London: Frank .11
Cass, 2001); Rory Miller, "The Conservative Party and the Jews: A Matter of Taste—Not Ideology,"
The Jewish Journal of Sociology, vol. 45, nos. 1 and 2 (2003), pp. 51–63
- William F. Mandle, *Anti-Semitism and the British Union of Fascists* (London: .12
Longmans Green, 1968); Richard Thurlow, *Fascism in Britain: A History, 1918–1985* (Oxford:
Blackwell, 1987)
- Tony Kushner, *The Persistence of Prejudice: Anti-Semitism in British Society during the .13
Second World War* (Manchester: Manchester University, 1989), pp. 78–133
- .14 גיימס ג' מקדונלד, שליחוטי בישראל 1948–1951: שגריר ראשון של ארצות-הברית לישראל
(ירושלים: אחיאסף, 1951), עמ' 33–36.
- Richard Crossman, *A Nation Reborn: The Israel of Weizmann, Bevin, and Ben-Gurion .15*
(London: Hamish Hamilton, 1960), pp. 69–72
(להלן אומה וולדת מחדש).
- .16 קרוסמן, אומה וולדת מחדש, עמ' 69–72.
- .17 "Anti-Jewish Riots in Britain," *Jewish Chronicle*, August 8, 1947. ראה גם דיווחים
מ-15, 22 ו-29 באוגוסט. מרבית העיתונים הבריטיים אכן גינו את האירועים האלימים הללו.
- .18 Benny Morris, *The Road to Jerusalem: Glubb Pasha, Palestine, and the Jews* (London:
Tauris, 2002), p. 23 (להלן הדרך לירושלים).
-

-
19. מתוך נאום של גלאב מ־6 במאי 1949, צוטט בספרו של מוריס, הדרך לירושלים, עמ' 23.
20. מוריס, הדרך לירושלים, עמ' 81-82.
21. Arnold J. Toynbee, *A Study of History* (London: Oxford University, 1954), vol. 8, p. 290, and vol. 12, p. 628. ראה גם יעקב הרצוג, עם לבדד ישכון (ירושלים: משרד החינוך, תשל"ד). בדיון באוניברסיטת מקגיל במונטריאול בשנת 1961, הפריך הרצוג כליל את טענותיו של טוינבי.
22. Robert S. Wistrich, *Hitler's Apocalypse: Jews and the Nazi Legacy* (New York: St. Martin's, 1985), p. 228.
23. *The News Line*, June 11, 18, and 30, 1982; July 10, 1982.
24. *Labor Herald*, June 25, 1982, p. 7.
25. Roald Dahl, *Literary Review* (August 1983). המאמר הודפס שוב ב־*Time Out* רב התפוצה, 18-24 באוגוסט, 1983 (להלן ביקורת ספרותית).
26. דאל, ביקורת ספרותית.
27. *New Statesman*, August 26, 1983.
28. ראה את 28 עמודי מאמר הניתוח הביקורתי, Trevor Asserson and Elisheva Mironi, *The BBC and the Middle East: A Critical Study*, www.bbcwatch.com/old.html, וכן דו"ח נוסף של אָקְרֶסוֹן, בן 39 עמודים, על מלחמת עיראק www.bbcwatch.com/fullReport3.htm. שני הפרסומים הצביעו על הטיה פרו־פלסטינית עקבית וחד־משמעית בשידורים.
29. ראה // <http://news.bbc.co.uk/1/hi/england/2328233.stm>; "US Urges Tunisia to Pursue Reform," BBC News, December 2, 2003, <http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetools/print/news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/3257342.stm>; and Lisa Mitchell, "Mood of Defiance in Istanbul," BBC News, November 21, 2003, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3228422.stm>.
30. Bret Stephens, "Anti-Semitism in Three Steps," *Jerusalem Post*, July 3, 2003.
31. Tzvi Fleischer, "Beeb Outdoes Itself," *The Review*, September 2003, p. 8.
32. Andrew N. Wilson, "A Demon We Can't Afford to Ignore," *Evening Standard*, April 15, 2002.
33. Andrew N. Wilson, "The Tragic Reality of Israel," *Evening Standard*, October 22, 2001. במאמר זה שולל וילסון את "זכות הקיום" של ישראל, מכנה אותה מדינה "תוקפנית" וטוען ש"היא מעולם לא הייתה מדינה" ובכל מקרה נידונה לכישלון.
33. ראה מאמר המערכת הראשי בגרדיאן, "The Battle for the Truth: What Really Happened in Jenin Camp," *Guardian*, April 17, 2002. לאחר פרסום דו"ח האו"ם, מערכת הגרדיאן העמידה פנים שממצאי הדו"ח איששו "את מה שכתבנו באפריל האחרון", כלומר ש"ההרס בג'נין נראה כמו פשע והריח כמו פשע". אמירה זו אינה נכונה. ראו את דברי התירוף וההצטדקות של העיתון בגיליון מיום 2 באוגוסט, 2002.
-

34. Janine di Giovanni, "Inside the Camp of the Dead," *Times*, April 16, 2002.
35. Phil Reeves, "Amid the Ruins of Jenin the Grisly Evidence of a War Crime," *Independent*, April 16, 2002. כפי שהעובדות מוכיחות, מדובר בהשוואה מגוחכת. לפחות 100 אלף צ'צ'נים נהרגו מאמצע שנות התשעים ואילך במלחמה מול הרוסים. בין השנים 1991-1995 נהרגו בבוסניה 250 אלף בני אדם. ואולם בג'נין שני הצדדים דיווחו על כ-80 הרוגים לכל היותר.
36. Greg Barrow, "Jenin Report Reflects UN Dilemma," BBC News, August 1, 2002, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2166871.stm.
37. ראה *Independent*, January 27, 2003 (יום הזיכרון הלאומי לשואה בבריטניה). עורך העיתון, סיימון קלנר, הוא יהודי.
38. "Independent Cartoon Sparks Protests over 'Anti-Semitism,'" *Jewish Chronicle*, January 31, 2003.
39. מאמר המערכת "Cartoon Jews," *Jerusalem Post*, December 1, 2003.
40. Julie Burchill, "Good, Bad, and Ugly," *Guardian*, November 29, 2003 (להלן "הטוב, הרע והמכוער"). ברצ'יל הבהירה שהיא אינה מקבלת את "העלייה המודרנית שלפיה אנטי-ציונות שונה לגמרי מאנטישמיות".
41. ברצ'יל, "הטוב, הרע והמכוער".
42. Yaakov Lappin, "Corrie Compared to Anne Frank," *Jerusalem Post*, May 9, 2005. ב"מדריך התיאטרון האנגלי", השווה פיליפ פישר את ההצגה על רייצ'ל קורי להמחזת חיי ניצול השואה פרימו לוי, שגורש לאושוויץ בשנת 1944: "כמו 'פרימו' של סר אנתוני שר, הצגת היחיד 'שמי רייצ'ל קורי', שאורכה 90 דקות, היא סיפור מרגש בצורה יוצאת דופן על כבוד וסבל אנושיים. קורי, נערה צעירה, ניחנה בנאיביות ובממד של קדושה. היא הלכה אל מותה אפופת אושר מלאכי, כמו קדושה מעונה".
43. "The Only Gaffe the Prime Minister's Wife Made Was to Apologize," *Independent*, June 19, 2002; Michael White, "Cherie Blair Apologizes for Remarks," *Guardian*, June 19, 2002. שני העיתונים הגנו, כצפוי, על שרי בלייר. לזווית ראייה שונה מעט, ראה Jonathan Freedland, *Mirror*, June 20, 2003, וכן Trevor Kavanagh, *Sun*, June 20, 2003. קוואנו גינה בתוקף את ההערות של בלייר והוקיע את "המתאבדים שטופי המוח שרוצים לחוקק את ישראל ממפת המזרח התיכון...". ראה *Times*, June 19, 2002, "Cherie Blair's Suicide Bomb Blunder," וגם *Daily Telegraph*, June 19, 2002, "What Cherie Really Thinks," מאמר שהזכיר לגב' בלייר ש"תקווה" ולא "יאווש" היא שמניעה את המתאבדים – התקווה להגיע לגן עדן אם הם ירצחו יהודים, התקווה להרוס את ישראל והתקווה שמשפחותיהם יקבלו מענק של 25 אלף דולר ממשלות עיראק וסעודיה.
44. Michael Freund, "Fired MP Nominated to House of Lords," *Jerusalem Post*, May 10, 2005.
45. דוגמה נוספת היא זו של עומר שייח, טרוריסט פקיסטני-אנגלי, בוגר ה'לונדון סקול אוף אקונומיקס'. שייח היה הרוח החיה מאחורי עריפת ראשו האכזרית של העיתונאי היהודי-אמריקני דניאל פרל בקראצ'י בפברואר 2002. טרוריסט זה, שהטפות לשנאת יהודים וציטוטים

ממייין קמפף ומן הקוראן משמשים אצלו בערבוביה, הוא במקורו בחור אנגלי מחונך היטב ממשפחת מהגרים בני המעמד הבינוני, שגדל על ברכי התרבות הבריטית והאיסלאם הרדיקלי כאחד. שייח עבר תהליך של הקצנה בעקבות טבח הבוסנים באמצע שנות התשעים, הקצנה שקיבלה חיזוק לאחר שהות קצרה במחנה אימונים אפגני של אל-קאעידה ושהייה נוספת בפקיסטן – בית גידול רב-עוצמה של הפונדמנטליזם האיסלאמי וחממה לטיפוח "אנטישמיות ללא-יהודים". כעת הוא נמצא בראוואלפנדי, פקיסטן, וממתין לביצוע עונש המוות שנגזר עליו. על התפנית שעבר עומר שייח מן ה"אנגלי המושלם" לקנאי המוסלמי שתכנן את הרצח הברוטלי של פרל ראה ברנאר אנרי לוי, מי רצח את דניאל פרל, תרגם מיכה פרנקל (תל אביב: בבל, תשס"ד).

46. דומיניק תומס, לונדוניסטאן: קול הו'האד, ראה Dominique Thomas, *Le Londonistan*; אלכסנדר דל'ולה, מתקפת הטוטליטריזם האיסלאמי על הדמוקרטיה, ראה Alexandre Del Valle, *Le totalitarisme islamiste à l'assaut des démocraties* (Paris: Éditions des Syrtes, 2002), pp. 129–146.

47. על האידיאולוגיה הסלפית (הפונדמנטליסטית) של עומר בכרי, ראה תומס, לונדוניסטאן, עמ' 187–197. על עמדתו כלפי ישראל והיהודים, ראה Robert S. Wistrich, "Muslims, Jews, and September 11: The British Case," in Paul Iqanski and Barry Kosmin, eds., *A New Anti-Semitism? Debating Judeophobia in Twenty-First-Century Britain* (London: Profile, 2003), pp. 169–191 (להלן "מוסלמים, יהודים ו-11 בספטמבר"). מטרת-העל של ארגון אל-מוהאג'ירון היא ייסוד הגמוניה איסלאמית כלל עולמית על חורבות המערב והקמת ח'ליפות איסלאמית אחת מאוחדת לפי חוקי האיסלאם.

48. Farrukh Dhondy, "An Islamic Fifth Column: Muslim Americans and Englishmen Join the Jihad," *Wall Street Journal*, December 26, 2001.

49. הודעה למוסלמים מה-2 באוקטובר 2000 על פלסטין ועל השלטון האיסלאמי. ראה ויסטריך, "מוסלמים, יהודים ו-11 בספטמבר," עמ' 181.

50. "UK Muslims Urged to Fight Israel," BBC News, October 14, 2000.

51. ראה דה-ולה, מתקפת הטוטליטריזם, עמ' 243–245. על טינתם של מוסלמים צעירים בבריטניה כלפי "הכובש היהודי" בפלסטין, ראה Fuad Nahdi, "Tel Aviv First, Then Manchester: We Have Seen the First British Suicide Bombers—But Not the Last," *Guardian*, May 2, 2003. נהדי כותב שהמוסלמים זועמים על "התרחבות ההתנחלויות היהודיות הלא חוקיות", על "הגזענות הקולוניאלית", "חוקי החלוקה לאזורים בסגנון האפרטהייד", השליטה היהודית על המקומות המקודשים לאיסלאם ועל סוגיית הפליטים. כהרגלו, תיאור מעוות זה אינו מכיר כלל באחריות מוסלמית, ערבית או פלסטינית למצב.

52. ראה ויסטריך, "מוסלמים, יהודים ו-11 בספטמבר," עמ' 178–179. כאשר שימשת יועץ מדעי של תכנית התעודה "מאשימים את היהודים" של ערוץ 4 הבריטי ששודרה ב-27 ביוני 2003, הזדמן לי לקרוא את תעתיקי הראיונות עם אל-פייסל ואשתו. צפיתי גם בחלק מהקלטות ובשאר חומר העדויות של המשפט. ברצוני להודות למפיק הסרט, רוג'ר בולטון, שאפשר לי גישה לחומר זה.

53. "Muslim Cleric Guilty of Soliciting Murder," *Guardian*, February 24, 2003.

54. ראה Ken Livingstone, "This Is About Israel, Not Anti-Semitism," *Guardian*, March 4, 2005, וכן "Zionists Want Their Pound of Flesh," February 24, 2005, www.mpacuk.org/

-
- content/view/369. כותרת המאמר השני שונתה מאוחר יותר, ככל הנראה בגלל תלונות הקוראים, ל-"Zionists Out for Revenge".
- David Leigh and David Pallister, "Iraq Oil Cash Funded MPs' Campaigns," *Guardian*, .55
February 17, 2004
- Richard Alleyne, "Jewish MP Pelted with Eggs at War Memorial," *Daily Telegraph*, .56
April 11, 2005
- Ya'akov Lappin, "Speakers at London Rally Call for Israel's Destruction," *Jerusalem Post*, May 22, 2005
("להלן "קריאה להרס"). בירגין הבהיר מאוחר יותר שהוא התכוון לישראל "כפי שהיא קיימת היום" ושלטעמו יש להחליפה ב"מדינה דמוקרטית וחילונית שתאפשר לקדם את השלום".
- .58 לפיו, "קריאה להרס".
- Robin Shepherd, "Blind Hatred," *Jerusalem Post*, September 29, 2004 .59
- Neil Tweedie, "Oxford Poet 'Wants US Jews Shot,'" April 13, 2002, ראה
www.telegraph.co.uk, <http://news.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2002/04/13/npauli13.xml&sSheet=/news/2002/04/13/ixnewstop.html>
- Yaakov Lappin and Talya Halkin, "Israel Fumes at UK Academics' Boycott," *Jerusalem Post*, April 22, 2005; Fania Oz-Salzberger, "Israelis Need Not Apply: The British Boycott of Haifa University Is Based on a Libel," *Wall Street Journal*, May 8, 2005
- Anat Koren, "Israeli Hate Campaign Hits London's Streets," Supplement, *London Jewish News*, September 2002
"אל תקנו אצל היהודים" מ-1933. הסיסמאות נאציות דוגמת "אל תקנו אצל היהודים" מ-1933. מזכירות הסיסמאות נאציות דוגמת "אל תקנו אצל היהודים" מ-1933.
- .63 ראה מאמר המערכת, "I Wish Eighty or Ninety Jews Would Die with Each Bomb,"
jewishcomment.com, October 11, 2003, www.jewishcomment.com/cgi-bin/news.cgi?id=11&cc=shownews&newsid=569
("להלן "שמונים או תשעים").
- .64 "שמונים או תשעים". שוטר עזרה לבסוף את האדם שצעק: "אתם היהודים מנסים לתפוס אדמות בכל העולם. בקרוב מאוד כל המדינות יהיו בבעלותכם אם לא יעצרו אתכם!"
- .65 "יועצי בליר: בטל יום השואה בשל רגשות המוסלמים", הארץ, 11 בספטמבר 2005.
- .66 "The New Anti-Semitism," *CST* (London, 2002), pp. 12–13. ראה גם את דו"ח CST (London, 2004), שממצאיו הראו עלייה חדה ומבהילה עד כדי 532 תקריות אנטישמיות בשנת 2004, המספר הגבוה ביותר של תקריות שנרשם אי פעם.
- .67 "Teaching Union Responds to Rise in Anti-Semitism," *Jewish Chronicle*, July 18, 2003.
- .68 Paul Callan, "Why Are Jews the Victims Once Again?" *Daily Express*, May 26, 2003.
- .69 ראה Jennifer Golub, "British Attitudes toward Jews and Other Minorities," *Working Papers on Contemporary Anti-Semitism 14* (New York: American Jewish Committee, 1993) רק 7
-

אחוזים מהבריטים באותה תקופה האמינו שליהודים יש השפעה "רבה מדי" או שהם מתנהגים באופן שיכול לעורר עוינות כלפיהם.

70. ראה ICM Remembrance Day Poll, January 2004, www.icmresearch.co.uk/reviews/
Douglas Davis, "Poll: 18% of Britons ראה גם .2004/jc-jewish-poll-jan-2004.asp
'Moderately Anti-Semitic,'" Jerusalem Post Online, January 23, 2004, www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost/JPArticle/Printer&cid=1074841785670; "British Consider Israel
'Biggest Threat to World Peace,'" www.ananova.com/news/story/sm_835022.html

Jonathan Sacks, "A New Anti-Semitism?" in Iganski and Kosmin, eds., *A New Anti- .71
Semitism?* p. 46